

נספח – עברית: הבנה, הבעה ולשון, חצב־ברק, אוגוסט 2017, מס' 11281

נספח: טקסטים

**לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
11281, "חצב ברק", אוגוסט 2017**

לפניך שלושה טקסטים.

קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

טקסט 1

מחוברים 24/7 – ילידים דיגיטליים*

מאת תמר אלמוג⁽¹⁾ ועוז אלמוג⁽²⁾

דור ה־Y הוא הדור הראשון שנולד לתוך עולם ממוחשב והתפתח איתו. מתחילת מהפכת המחשב האישי בשנות השמונים ילדי דור ה־Y היו החלוצים והמובילים בשימוש בכלים הדיגיטליים: מחשבים, אפליקציות (יישומונים), רשתות חברתיות כמו "פייסבוק" ו"יוטיוב" ושימושים סלולריים מגוונים. המחשב, ולאחר מכן הטלפון הנייד, השפיעו השפעה רבה על דרך החשיבה ועל סגנון החיים של בני דור ה־Y, אך השפיעו הרבה פחות על בני הדורות הקודמים, שכבר היו בוגרים בשעה שהחלו את דרכם בעולם המחשבים. השימוש המוגבר בכלים הדיגיטליים יצר פערי תרבות בין בני דור ה־Y לבין הוריהם והורי הוריהם. פערים אלה השפיעו גם על מערכות היחסים בינם לבין מוריהם, מפקדיהם ומעסיקיהם. הנה כי כן בשעה שצעירי דור ה־Y פיתחו מיומנויות מחשב מתקדמות, כגון התנסות מהירה בתוכנות חדשות והקלדה זריזה, הוריהם ומוריהם דשדשו מאחור, ובמקרים רבים פיתחו בהם תלות (בדומה לתלות של הורים מהגרים בילדיהם לצורכי תקשורת עם הסביבה). עם זאת, לאחר שהאינטרנט נעשה חלק מחיי היום־יום, הקשר בין ילדי דור ה־Y להוריהם דווקא התהדק: הרשת יצרה מוקד עניין משותף ואפשרה לילדים הדיגיטליים לסייע להוריהם המתקשים.

השפעתה של המהפכה הדיגיטלית על הדי־אן־איי התרבותי של דור ה־Y ניכרת לא רק בהחדרת חוויות דיגיטליות מעצבות, אלא גם בהעלמת חוויות מעצבות של דורות קודמים או בהחלשתן. ב־2010 פורסמה במגזין "טיים" רשימה של חוויות שחלפו מן העולם והילדים של מחר לא יזכו להכיר. ברשימה זו, בין השאר, שימוש בפריטים האלה: שעון יד, עט כדורי, מחברת, מצלמת פילם, טלפון שפופרת, אנציקלופדיות מודפסות, מפות דרכים, פֶּטֶפּוֹן. דור ה־Y הוא הדור הראשון שנפרד מחוויות היסוד האלה כאשר הוא עבר מן המכני לדיגיטלי ומן המקומי לגלובלי. עם השנים הצטרפו גם ההורים של בני דור ה־Y לחגיגה הדיגיטלית, וכל אחד מבני המשפחה הסתגר בבועה האלקטרונית הפרטית שלו. התופעה בלטה מאוד בישראל, שנסחפה גם היא בגל המחשוב.

גם בשימוש בטלפונים הניידים היו פערים גדולים בין הדורות. מרגע שנכנסו הטלפונים הניידים לחיינו כבר השתמשו הצעירים במגוון רחב של תוכנות שהותקנו בהם, ואילו הוריהם והורי הוריהם הסתפקו בדרך כלל בשיחות טלפון בלבד. הצרכנים הצעירים היו המשתמשים הראשונים, והם התמכרו למכשירים אלה מהר מאוד.

* מעובד על פי אלמוג, ת' ואלמוג, ע' (2016). מחוברים 24/7 – ילידים דיגיטליים. דור ה־Y – כאילו אין מחר. מודן, עמודים 170-176.

(1) תמר אלמוג היא מומחית ללמידה ולהדרכה של צעירים.

(2) עוז אלמוג הוא סוציולוג והיסטוריון של החברה הישראלית.

25 להתמכרות לשימוש בטלפון הנייד יש כמה תסמינים: מחסור קבוע במנוחה הנובע מן הצורך להתעדכן ולספק מידע כל יום, כל היום. אנשים במצב של גירוי תמידי נעשים אדישים, נטולי שמחת חיים ומותשים נפשית. הם נשאבים לתוך פטפטת בלתי נגמרת שמרוקנת אותם מאנרגיה. זהו פרדוקס⁽³⁾: המכשיר הדמוקרטי ביותר בתולדות המין האנושי שולל מאיתנו חירות בסיסית – החירות לשקט ולשלווה. כמו כן ההתמכרות למסרים קצרים ומהירים גורמת לצעירים גם להיות חסרי סבלנות למסרים מורכבים. פחות ופחות אנשים רוצים ומסוגלים לאמת מידע, להעמיק במחשבה מאתגרת וליהנות ממנה.

35 מסך הטלפון הנייד מתחרה בקלות בגירויי הסביבה המקיפה את האדם כי הוא שולח זרם מתמיד של מסרים משוכללים. מכיוון שאפשר לשוחח עם קבוצה רחבה של שותפי רשת, השיחה פנים אל פנים נעשית משעממת. מכיוון שאפשר לצפות חנים באלפי תמונות מרהיבות ובסרטים מרתקים, הנוף שסביבך נעשה מונוטוני ואיטי. מכיוון שאפשר לקבל איך־ספור עדכוני חדשות דרמטיים, טקסטים מצחיקים ופיסות רכילות עסיסית – החיים מחוץ למסך נראים דלים. עם הזמן החרדה משיעמום הולכת ומתגברת.

40 החיים הווירטואליים נוחים, והם מתחרים בקלות בחיים האמיתיים: לא צריך ללכת לדואר, לא צריך לקנות עיתון, אפילו לא צריך להזמין חברים לסלון הביתי. כולם ממילא שוכנים באותה ה"דירה" הווירטואלית. הנייד שביד מצמצם התניידות בזמן ובמרחב ומאפשר ניהול חיים עשירים בתנועת אצבע, אז בשביל מה לקום?

45 כאשר למסך יש עדיפות על החיים האמיתיים, גדלים אנשים אטומים, אנוכיים, חסרי נימוס וחסרי רגישות לסביבה. הצעירים של היום אינם מסוגלים לראות את העולם ולחוות אותו בלי מצלמה. כשמישהו משתף את חבריו במעשיו ומצלם להם את המנה במסעדה או רגע מסוים במסיבה, הוא לא רק מתעד את הרגע המאושר, אלא למעשה הוא מגדיר אותו וחווה אותו אחרת. המשוב שהוא מקבל מאשרר את העונג, מעטר אותו בפרגונים (לא תמיד אמיתיים), מעצים את שבירת השגרה (עכשיו אתה הנהנה, והם ממשיכים בחיי היום־יום), מנציח רגעים טובים, מותח את החוויה, ובעיקר תומך בהשקפת עולם, ולפיה ההנאות החומריות הן העיקר.

50 דור ה־Y פיתח תלות בזרם מתמיד של תגובות על מחשבות ורגשות. הסמרטפון נעשה לשלוחה של המוח, הפה, האוזניים והעיניים. יש בדפוס הזה גם יופי רב משום שהוא יוצר שיתופיות מדרגה חדשה, אולם המחיר הוא הקושי לחוות חוויה ספונטנית ובלתי אמצעית וכן פיתוח תלות בדעת הקבוצה ודחף כפייתי להרשים.

55 האפליקציות הממוחשבות חוסכות מאמץ אינטלקטואלי. כבר אין צורך לזכור את לוח הכפל או מספרי טלפון, לדעת לאיית מילים נכון ולנווט ממקום למקום באמצעות מפה. כאשר אתה מתרגל שדברים נעשים עבורך (הצעירים הורגלו לכך מילדותם), אתה נעשה פסיבי יותר, ואולי גם פחות אֶלְטֶרוֹאִיסְט⁽⁴⁾, חרוץ ויצירתי.

דורות קודמים התאפיינו בדחף אידיאולוגי והישגי. אולם דומה כי לדור ה־Y אין דחף כזה, לכן אפשר לשער כי ממנו לא תבוא כל בְּשׁוֹרָה על מהפכה. האם התכונות של דור ה־Y ישתנו עם הזמן? מן הסתם כן. אולם הדעת נותנת שלא צפויים שינויים מרחיקי לכת.

(3) פרדוקס – סתירה פנימית

(4) אלטרואיסט – אדם המעדיף את תועלת הזולת על תועלתו שלו.

טקסט 2

הזן החדש של הצעירים*

מאת גדעון עפרת⁽⁵⁾

- תוכלו לאתר אותם בכל מקום – בבתי קפה, בדיסקוטקים, בבתי ספר, באוניברסיטאות, על שפת הים. רבים מהם שוכנים בתוך בתינו, יושבים מכורים מול מסכים וצגים בגדלים משתנים, מגודל כף יד ועד קיר. יצורים חדשים, "הומורדיגיטלוס", זן בלתי מוכר. הם יצאו מתוכנו, אך הם חיה אחרת, זואולוגיה בלתי מסווגת.
- 5 לכאורה (לכאורה בלבד) הם נראים כמונו (בצעירותנו, כמובן), אך בינינו לבינם יש תהום, אשר שום פער דורות לא ישווה לה. הם מדברים אחרת, כותבים אחרת, חושבים אחרת, מתנהגים אחרת. האם הם תוצר של מהפכת המדיה? מהפכת המחשב? הגלובליזציה? שפתם דלה להפליא, עתירת שגיאות, לקונית וחסכנית כמידת האֵס־אֵס־אֵס. כתיבתם פרגמטית⁽⁶⁾ וקצרה. את המכתב קברו זה מכבר, ומרחב כתיבתם אינו חורג ממרחב הדואר האלקטרוני. ה"טוויטר" כמו הומצא לצורכי נְכוּתֵם הלשונית, מפני שהוא מאלץ אותם לכתוב משפט קצרצר אחד, לא יותר. קריאה? ספרייתם היא תמצית הוויקיפדיה האינטרנטית. ממנה הם דולים את עיקר הידע הכללי שלהם. לא, אל תבקשו למצוא בשפתם רובדי לשון, ריבוי משמעות, קונוטציות, מטפורות, רמיזות לספרות הקלאסית או לספרות אחרת. הם המירו שפה מתרחבת בשפה מתקצרת.
- 10 לראשונה פגשתי ביצורים החדשים הללו בעודני מלמד באקדמיה. זה היה לקראת סוף המילניום. נדהמתי אז מ"איכות" ההתבטאות הלשונית הרדודה ומהיעדר האמביציה המחקרית, שהומרה בליקוט הזמין, המעוכל וה"אינסטנט" מִבְּטָן האינטרנט הנדיב כל כך אך השטחי להחריד. נדהמתי מן הפסיביות של הדור הזה.
- 15 גם במשחקי המחשב שלהם – יותר ממה שיש בהם, חשוב מה שאין בהם: אין בהם כל אתגר אינטלקטואלי אלא רק זריזות אצבע. בה בעת מה שיש בהם הוא לא פחות מהתמכרות לאלימות בדיונית שאין דומה לה, ומעל לכול יש בהם הישאבות למציאות וירטואלית. אנו, שלמדנו לכבד את הצורך האנושי במשחק, שהיה הכנה לחיים ותשתית של תרבות, ניצבים לנוכח יצורים חדשים הניחנים בצורך עז לשחק משחקים שהם בבחינת הימנעות מן החיים וניוון התרבות.
- 20 טכניקות המזעור הדיגיטליות מאפשרות לצעירים סוג חדש של אושר, והוא אחיזת העולם כולו בכף יד. הטלפון הנייד שלהם יכול לקשרם דרך האינטרנט לכל מידע: הוא מבטיח להם התמצאות במרחב באמצעות מיפוי ממוחשב וג'י־פִי־אֵס (אפליקציות ניווט), הוא מספק להם בידור מוזיקלי ומשחקים, הוא משדר להם שידורים רדיופוניים, הוא מְמַקְמֵם בזמן (בהיותו שֵׁעוֹן, שֵׁעוֹן מעורר). המכשיר הקטן שבכף ידם הוא אפוא יְקוּם הַמְחִיָּה שלהם, וממנו הם שואבים את ביטחונם העצמי.
- 25 נורמות המחויבות שלנו אינן מוכרות להם. הם דוחים חתונה, הולדת ילדים, אפילו התחייבות מקצועית. הם מותחים את נעוריהם כמעט עד גיל העמידה. עד אז הם מבליים חלק מזמנם – אם לא במשחקי המחשב, אז בתקשורת אלקטרונית: בטלפון הנייד, ב"פייסבוק", באימייל, ב"סקייפ" ועוד.
- 30

* מעובד על פי עפרת, ג' (2011). הזן החדש. מתוך המחסן של גדעון עפרת. אוחזר ב-23/3/2017.

(5) גדעון עפרת הוא מבקר אומנות ומומחה בתולדות האומנות, ובפרט אומנות ישראלית.

(6) פרגמטית – מעשית, שימושית, תכליתית

האידאולוגיות מהם והלאה. אל תחפשו אותם בהפגנות, חלילה וחס. רבים מהם א־פוליטיים. הם אינם נושאים משקעים היסטוריים כמו מלחמת עולם, שואה. הם נולדו לחברת שפע א־היסטורית. את חובת העבודה הם פותרים בחלום "עשיית הבוחֶטָה", קרי: מין הצלחה מהירה, בין הסטארט־אפ להשקעה בבורסה, למכירת רעיון וכדומה. רבים מהם מסתפקים בעבודות מזדמנות ולטווח קצר, כמו מלצרות. 35

מה חֶלקֶנו, ההורים, בפיתוחו של הזן החדש? אולי במפעל חיינו הגדול שיבשנו את מבנה הנפש של ילדינו: גידלנו אותם בהיתרים בלתי מוגבלים והטמענו בהם את האי־אמון שלנו בסמכויות. התוצאה: ילדינו גדלו בלי תודעת ההתעמתות עם אותוריטה⁽⁷⁾ – הם לא מרדו בנו (הם לכאורה חברינו), והם אינם מורדים במנהיגים.

איני מקנא בדור הזה. לרגעים אני משתוקק לחבקו חיבוק של נחמה אבהית, ולא אחת אני מרחם עליו. אני חס על התבגרותו הפֶּה מוקדמת, היישר מן הילדות אל הטלוויזיה, הקולנוע והמחשב. אני חס על פחדיו להתבגר. מנות הטלוויזיה שהואבס בהן מגיל אפס לא הותירו מקום לתמימותו של הדור החדש: משחר הווייתו הוא נחשף לרוע, לתוקפנות, לבוגדנות. הוא גורש מגן עדן עוד לפני שחוה אותו ממש. ליבי ליבי עליו. 40

ובה בעת אודה ואתוודה, היצורים החדשים הללו משפיעים עלינו: בתקשורת הדיגיטלית, בשיגעון של שמירה על הכושר, בדיאטה, בהתמכרות לאינטרנט, בסגידה ל"תוכניות המציאות" (ריאליטי) ובדברים אחרים. כן, הדור הצעיר משפיע על דור ההורים כי, כתמיד, הדור החדש מעצב את ההווה ואת העתיד, גם אם בין דור האתמול (וההווה) לבין דור המחר מתגלים כל פערי הגוף והנפש, הטבע והתרבות, שמאמר זה ניסה לנסחם בשפה לא אֶס־אֶס־אֶסית. 45

(7) אותוריטה – סמכות

טקסט 3

דור ה־Y מפונקים? אולי עצלנים? ממש לא!*

מאת אירה אימרגליק⁽⁸⁾

- אומרים שהם נהנתנים, מפונקים ולא דואגים לעתיד. מתברר שמרבית ילדי דור ה־Y שנולדו בשנות השמונים והתשעים דווקא עובדים לא מעט שעות בשבוע, הם אינם מתכוונים לצאת לפנסייה, ורוצים להמשיך לשפר את המיומנויות המקצועיות שלהם. זה מה שעולה מסקר שערכה חברת מֶנְפָּאוֹיֶאר העולמית (חברת כוח אדם) בקרב 19 אלף צעירים מ־25 מדינות.
- 5 לא מדובר בדור עצלן. על פי הסקר, 73% מבני דור ה־Y מדווחים שהם עובדים יותר מארבעים שעות בשבוע. 26% מהם עובדים בשתי משרות ויותר. 12% מהם מצהירים שיעבדו גם אחרי גיל 65 או לא יפרשו לעולם. איך זה מסתדר עם דור שרוצה ליהנות מהחיים?
- 10 הצעירים האלה אינם מתכוונים לצאת לפנסייה כי הם מתכוונים לעסוק במה שאהבה נפשם, וזה לעולם לא נמאס. הם מדברים על הגשמה עצמית ולא על עבודה, וזה שינוי מהותי בהשוואה לדורות שקדמו להם. המטרות שלהם זהות למטרות של הדורות הקודמים – הם רוצים להתפרנס ולהתקדם בקריירה, אולם הדרך שלהם שונה מן הדרך של הדורות הקודמים. הם יעבדו במרץ כל עוד התנאים החשובים להם מתקיימים. מה הם תנאים אלה? על פי הסקר, חמשת התנאים החשובים ביותר בבחירת מקום עבודה הם בסדר הזה: כסף, ביטחון, חופשות וזמן פנוי, עמיתים נחמדים, גמישות בתנאי העבודה.
- 15 דור ה־Y, שכבר היום מתחיל להשתלב בדרגי ניהול, עתיד לשנות לחלוטין את תפיסותינו. הם נולדו בתחילת עידן המחשבים וצפו במהפכה הטכנולוגית מתרחשת לנגד עיניהם. הם היו עדים לקריסת רעיונות כמו מדינת רווחה ועבודה מאורגנת, והם בעלי יכולות שלא הכרנו בעבר, כמו אינטליגנצייה רגשית מפותחת ויצירתיות, יכולות אשר כל מקום עבודה מוקיר ומחפש. על מעסיקים בכל העולם "לחשב מסלול מחדש" ולהתאים את מקום העבודה לדרישות של דור זה וליכולותיו.
- 20 "מדובר בצעירים שיש להם שאיפות, לכן הם חייבים לבחור במה שמעניין אותם, ולא במה שמקובל או במה שההורים שלהם ממליצים", מסבירה יפית כהן, מומחית לניהול קריירה ולקידומה. "ההורים שלנו הכינו אותנו לפני עשרים שנה לשוק התעסוקה של היום, ולא היה להם מושג איזה מקום יתפסו האינטרנט והטכנולוגיה בחיינו. אנחנו מכינים את הילדים שלנו לשוק העבודה שיהיה בעוד עשרים שנה, ואין לנו מושג מה יהיה אז".
- 25 בהנחה שדור ה־Y מחליף מקומות עבודה יותר מדור הוריו, נראה שנדרש ממנו תהליך הכנה שונה מ־12 שנות לימוד ותואר כזה או אחר. הנה כמה עצות שיעזרו לבני דור ה־Y לתכנן עתיד מקצועי שיש בו גמישות בתעסוקה:
- כדאי לבסס את העתיד המקצועי על מומחיות בתחום מסוים. כשאתם מומחים בתחומכם אתם יכולים לדרוש יותר ממעסיקכם;
- כדי להימנע מתלות במעסיק וכדי לקדם את עצמכם, מומלץ להמשיך ללמוד כל הזמן ולא להסתפק במקצוע אחד לכל החיים;
- 30 — את הניסיון הראשוני כדאי לרכוש בעבודה בחברות גדולות כדי להתכונן לעצמאות כלכלית בהמשך החיים.
- הנתונים החדשים אינם מותירים כל ספק: הדור החדש רוצה קריירה מלאת סיפוק וגיוון שמתקדמת מהר. הם מבקשים כסף, אתגר, קידום, למידה וצמיחה. הם מבקשים איזון בין עבודה לחיים הפרטיים. הם לוקחים יותר חופשות בהשוואה לדורות קודמים כדי לטפל בעצמם ובילדיהם, שומרים על הרווחה שלהם ודורשים הערכה והוקרה. בקיצור, מה שדור ההורים שלנו התנצל עליו – הם אומרים בקול רם.

* מעובד על פי אימרגליק, א' (2016). דור ה־Y מפונקים? אולי עצלנים? ממש לא. walla. אוחר ב־23/3/2017.

(8) אירה אימרגליק היא עיתונאית וכתבת ישראלית.